TURINYS

ĮVADAS 11

PIRMAS SKYRIUS. *Oimmeddam* 20

ANTRAS SKYRIUS. „Jie ne žmonės, bet pabaisos" 55

TREČIAS SKYRIUS. Mirusiųjų dienos išvakarės 84

KETVIRTAS SKYRIUS. Sicilijos ruduo 115

PENKTAS SKYRIUS. Paskutinis Villanio sakinys 140

ŠEŠTAS SKYRIUS. Didžiojo magistro prakeiksmas 173

SEPTINTAS SKYRIUS. Naujasis galenizmas 216

AŠTUNTAS SKYRIUS. „Mirties dienos be liūdesio" 241

DEVINTAS SKYRIUS. Galvos į vakarus, pėdos į rytus 272

DEŠIMTAS SKYRIUS. Pirmoji Dievo meilė 298

VIENUOLIKTAS SKYRIUS. „Ak, jūs, mažatikiai" 333

DVYLIKTAS SKYRIUS. „Vien tik pradžios pabaiga" 349

BAIGIAMASIS ŽODIS. Neigiantieji marą 376

NUORODOS 388

PADĖKA 442

DEVINTAS SKYRIUS

Galvos į vakarus, pėdos į rytus

Londonas, 1348 m. ankstyvas ruduo

Naktį viduramžių Londoną greičiausiai būtum perėjęs vos per dvidešimt minučių, bet kulniuoti per jį dieną buvo visai kitas reikalas. Susispietę tarp dvokiančios Laivyno upės (vakariniame krašte) ir Londono Tauerio (rytiniame krašte), šurmuliavo 60 000 ar 100 000 žmonių ir mažiausiai tiek pat skardžiabalsių vištų, kiaulių, karvių, šunų, kačių, jaučių, žąsų, arklių, riedėjo nesuskaičiuojama galybė vežimų ir karietų. Visa ši kirbinė turėjo išsitekti siaurose gatvelėse, kuriose vos užtekdavo vietos apsisukti drūtesniems vyrams. Vienas kronikininkas, Londoną regėjęs „tarp didingiausių pasaulio miestų“, greičiausiai turėjo omenyje puikiuosius, sienomis apjuostus sostinės parkus ir bažnyčių aikštes, bet vaizdas jį bus suklaidinęs, mat net šios ramybės salos buvo vos per kelis jardus nuo netylančio viduramžių miesto gaudesio. Auštant pirmiausia pasigirsdavo varpų skambesys, gailus į skerdyklą varomų gyvulių bliovimas ir vėsioje brėkšmoje į pietus, link

Čipsaido – pagrindinio Londono prekybos rajono, – iš viso krašto riedančių vežimų girgždėjimas. Virš Šv. Pauliaus katedros patekėjus ryto saulei, pradėdavo busti sienomis aptvertas miestas, būdavo atšaunami vartai ir iš šiauriniuose priemiesčiuose – vietose, kur „žaliuoja nuostabios, srovenančiomis upėmis, smagiai sukančiomis malūnų ratus, išraižytos pievos, – vingiuojančių Karvių, Vištų ir Gaidžių gatvių į sostinę imdavo plūsti Anglijos kaimų gyventojai“.

Išsyk įvažiavus į Londoną, ties Naujaisiais vartais, prie *Shambles* ir Mėsininkų skersgatvių, prekių srautai išsiskirdavo: kruvinomis prijuostėmis, stambius gyvulius pastvėrę mėsininkai vesdavosi juos skersti; kitas prekes veždavo į pietus – už kelių šimtų jardų nutolusį Čipsaidą. Tik įsivaizduokite didžiulį prekybos centrą, kur visi šūkauja, yra nesiprausę, dažniausiai be priekinių dantų, o iš už kelio esančios skerdyklos be perstojo aidi pirkėjus lydinti muzika; taip prieš jūsų akis iškils Čipsaido gatvė – visoje viduramžių Anglijoje pati judriausia, garsiausia ir nešvariausia žmonių susitelkimo vieta. Šioje gatvėje stovėjo daugiau kaip 4000 prekystalių, čia būriavosi šimtai muzikantų ir elgetų, daugybė sukčių ir kitokių nenaudėlių, taip pat nesuskaičiuojama galybė alininkų ir alininkių – alų nešiojančių ir parduodančių moteriškių. Galbūt kronikininkas ir buvo teisus, rašydamas, kad „Londono gyventojai puikiomis manieromis pranoko visus kitus“, bet nė vienas iš tų pavyzdingųjų londoniečių negyveno Čipsaide.

Kaip vienas iš pagrindinių prekybos centrų, Čipsaidas buvo ta vieta, į kurią žmonės ateina pamatyti kitų ir pasirodyti patys. 1348 m. pavasarį Londone besilankantis svečias galėjo sutikti aštuonmetį Geoffrey Chaucerį ar vieną iš šlovingiausių karaliaus Eduardo kapitonų serą

Walterį Manny arba kiek vėliau prostitutės Eleanoros vardu pagarsėjusį Johną Rykenerį. Viename Londono korporacijos pranešime yra įrašas, kad naktį, kai įsisuko maras, Rykeneris „buvo užtiktas moteriškais drabužiais [...] netoli Soperio gatvės esančioje prekyvietėje, kur jis su Johnu Britby išdarinėjo bjaurius, gėdingus, neapsakomus dalykus“. Britby greičiausiai palaikė Rykenerį moterimi, o supratęs savo klaidą, pareiškė, kad niekas nėra tobulas.

Čipsaide lyg kokioje skerdykloje tvyrojo kraujo tvaikas, o visoje sostinėje dūmais užtvindytos gatvės pulsavo verdančio pramoninio gyvenimo ritmu. „Jų smūgių gausmas pribaigs mane“, – skundėsi vienas gyventojas, neapsikentęs kalvių, kurie drauge su odadirbiais, dažytojais, auksakaliais ir sidabrakaliais smarkiai prisidėjo prie sostinėje klestinčios gamybos keliamo triukšmo. Beje, triukšmingos ir pasipiktinimą keliančios kalvės iš tiesų turėjo poveikį Londono gyvenimui: jų gausiai naudojamos medžio anglys, mediena ir iš jūros dugno išgaunamos akmens anglys skleidė stiprų ir nemalonų kvapą, tad prasmirdusiam Londonui verkiant reikėjo gaivaus aromato. Net pagal viduramžių standartus sanitarinės sąlygos mieste buvo pasibaisėtinos. Neretai į Laivyno upę – pagrindinį miesto sąvartyną – būdavo išmetama tiek drabužių, namų apyvokos daiktų, kad jie nelyginant kokie sargybiniai sustodavo palei upės krantus, o Londono kloakos buvo tokios pilnos, kad vienas nelaimėlis vardu Ričardas Grėbėjas vienoje iš jų ir nuskendo. Eduardas III skundėsi, kad „oras mieste yra labai užterštas [...] ir baisingai dvokia“. Vis dėlto pagrindinis pavojus, kurį kėlė Londono atmatos, buvo susijęs ne su dvoku, bet su ligas pernešančiomis žiurkėmis.

Šalia judriausios Londono vietos Čipsaido driekėsi Temzės krantinė. „Į šį miestą iš visų [...] plataus pasaulio

kraštų laivais suplaukę pirkliai džiaugėsi savo atgabentomis prekėmis“, – matyt, visai neperdėdamas rašė vienas kronikininkas. Žvelgiant iš toli, į pilką Londono dangų kylantys tarsi stručių kaklai ištįsę kranai ir aukštastiebiai laivai priminė pirmykštį mišką; priėjus arčiau, atsiverdavo tankynė iš lentų ir brezento pastatytų pašiūrių, kuriose gyveno prakaituojanys, riebiai besikeikiantys uosto krovikai, zujantys po dokus ir skubantys krauti iš Italijos atgabentų prieskonių, gaskoniško vyno, ispaniško šilko, prancūziškos drobės ir iš Skandinavijos plukdomos medienos, kailių, geležies ir vaško. Naktį uostas atlikdavo ir kitą vaidmenį – jis tapdavo žiurkių karalyste. Londonui miegant, tūkstančiai alkanų graužikų vėsiomis naktimis sujusdavo ir šniukštinėdami uodė iš stovinčių laivų, dokų ir tamsoje skendinčio miesto trenkiančius kvapus.

1348 m. į pietus traukiantis keleivis, perėjęs Londono tiltą, atsidurdavo Sadarke – nedideliame, skurdžiame siaurų gatvių, nedidelių dirbtuvėlių, smulkių nusikaltėlių ir skersgatviuose klestinčios paleistuvystės priemiestyje. Londone uždraudus prostituciją, sostinės sekso paslaugų teikėjos persikėlė į Sadarką, čia jos imtos vadinti „Vinčesterio žąsimis“ – miestui malonę padariusio Vinčesterio vyskupo garbei.

Kitas svarbus Londono priemiestis Vestminsteris plytėjo už dviejų su puse mylios į vakarus nuo tilto, jis garsėjo didžiule abatija ir Vestminsterio rūmais (karaliaus rezidencija), taip pat buvo žinomas kaip įvairių nenaudėlių prieglauda. Nuo pat XI a., kai Vestminsterio kaimas tapo Anglijos karalių rezidencija, čia būta daug dramatiškų įvykių, bet nė vienas jų negalėjo prilygti 1348 m. rugsėjui, kai iš Bristolio ir Oksfordo per Viltšyrą ir Hampšyrą link Londono skriejo nuožmi pestilencija. Galima tik įsivaizduoti,

kokių dramatiškų vaizdų būta tą rugsėjį Vestminsterio rūmuose: nuodugniai žemėlapius su patarėjais studijuojantis Eduardas III; paskubomis įsakymus raitantys raštininkai; iš vienos kontoros į kitą bėginėjantys pasiuntiniai; ir paskutines žinias iš Hampšyro, Bato ir Vinčesterio skelbiantys raiteliai.

Didžiojo maro metais Anglija valdyta taip pat griežtai, kaip ir anksčiau. Tebeveikė karališkieji teismai ir valstybės iždas, mokesčių rinkėjai nenustojo rinkę mokesčius, o uolusis karalius akylai stebėjo viską – nuo prancūziškų reikalų iki kylančių atlyginimų, kuriuos jis 1349 m., o vėliau ir 1351 m. buvo įšaldęs. Vis dėlto pirminiam Eduardo atsakui į marą pritrūko jam būdingos drąsos. 1348 m. rugsėjis karalių užtiko skendintį niūrioje ir gąsdinančioje tyloje. Galbūt jį slėgė kiek ankstėliau smogusi princesės Joanos netektis, bet, kad ir kokios būta priežasties, profesorius Williamas Ormrodas mano, kad pačioje pradžioje Eduardas, taip pat ir jo patarėjai, neįvertino pestilencijos keliamos grėsmės. Rudenį, pastebi profesorius Ormrodas, vyriausybė, regis, puolė nuo vieno kraštutinumo prie kito, t. y. nuo apatijos ir abejingumo prie to, kas panašu į paniką. Gruodį Eduardas pasitraukė į užmiestį; netrukus jis nurodė atgabenti iš Londono paliktas relikvijas ir įsakė atšaukti 1349 m. sausį numatytą parlamento sesiją.

Remiantis daugumos amžininkų pasakojimais, maras į sostinę atėjo vieną lietingą lapkričio rytą, bet, iš kur jis atklydo, lieka neaišku. Oksfordšyro dvasininkas Geoffrey le Bakeris spėja, kad Londoną užkrėtė iš Bristolio pusės atslinkusi pestilencijos atmaina; le Bakerio pasakojime teigiama, kad epidemija per Anglijos pietų ir vidurio grafystes plinta į rytus, link „Oksfordo ir Londono“. Tikėtina,

kad maras galėjo įsiveržti ir iš Kento, į pietus nuo Londono esančios pakrantės grafystės, pusės. Vis dėlto, turint omenyje tai, kad Londone maro užkratas išplito anksčiau nei miesto apylinkėse, įtikinamiausia, kad infekcija atkeliavo jūra. Iš kurio nors atplaukusio laivo maro bakterijos įsisuko į Temzės dokus ir iš čia pradėjo plisti į visas puses.

Keista, kad Shakespeare'o ir Dickenso mieste neatsirado nė vieno garsaus maro kronikininko, tokio kaip, pavyzdžiui, Agnolas di Tura ar Giovannis Boccaccio. Vis dėlto itin vaizdingas Thomo Vincento pasakojimas apie XVII a. Londone siautėjusį marą leidžia spėti, kaip miestas atrodė tą siaubingą 1349-ųjų žiemą ir pavasarį: „Dabar čia nyki vienuma, – rašė Vincentas. – Parduotuvės uždarytos, [...] žmonių reta, vos vienas kitas vaikštinėja, [...] ir beveik kiekvienoje vietoje tvyro spengianti tyla. Jei koks garsas ir pasigirsta, tai tik mirštančiųjų aimanos ir laidotuvių varpai tiems, kurie veikiai atguls į kapus." Danielis Defoe, kuris dar būdamas vaikas išgyveno didįjį Londono marą (1665), piešia dar baisesnį miesto kasdienybės vaizdą. Kai kuriems žmonėms, rašė Defoe, „maro sukelti patinimai [...] tapo tokie skausmingi, [...] kad jie, nebegalėdami ištverti kankynių, [...] mesdavosi pro langus. Kiti, nebegalėdami susilaikyti, iš skausmo pratrūkdavo nepaliaujamai kaukti. Taip mums vaikštant gatvėmis, nuolatos skardėjo graudūs, širdį veriantys ir susimąstyti verčiantys riksmai."

Vieninteliai žmonės, tiksliai žinoję, kas nutiko juodosios mirties metais, yra mirusieji, ir visai neseniai grupelė britų archeologų pamėgino juos „apklausti". Praėjusio amžiaus devintojo dešimtmečio viduryje, piko valandą ūžiant miesto eismui, archeologai nusileido į galybės pėdų gylio maro duobę. Jei manytume, kad vienas iš civilizuotos visuomenės bruožų yra gebėjimas pagarbiai palaidoti

savo mirusiuosius, atkasta maro duobė patvirtintų teiginį, kad civilizacijos Londone tikrai būta.

Toje vietoje rasti karstai, įkapės, asmeninės kapavietės ir atskiros duobės byloja, kad kai mirties būta ramios ir lengvos, stengtasi paisyti visų tradicinių laidojimo apeigų; mirusieji buvo pagerbiami šermenimis, turėjo atskirus kapus. Net ir tomis dienomis, kai mirties vežimai riedėjo pilnut pilnutėliai ir kai nebuvo laiko jokiems ritualams, kūnų niekas nemetė kaip papuolė. Kai kurie mirusieji nuo maro laidoti karstuose ir su įkapėmis, ir visi guldyti vienodai: šonas prie šono, galvos į vakarus, pėdos į rytus. Maro aukas net mėginta skirstyti pagal amžių ir lytį. Archeologams atkasus vidurinę tranšėjos dalį, priešais daugybę Londono vaikų pirmąsyk per septynis šimtus metų atsivėrė žydras Anglijos dangus.

Karstuose rastos medžio anglys ir pelenai taip pat byloja tam tikrus civilizuotų žmonių sprendimus. Ir pelenai, ir medžio anglys gali sulėtinti puvimą, todėl tikėtina, kad tuo metu, kai mirštamumo būta labai didelio, užuot metus negyvėlius į jūrą, kur jie plūduriuotų iškilusiomis sėdynėmis, duobkasiai kūnus padėdavo kur į šalį, kad kitą dieną galėtų tinkamai palaidoti. Kita priežastis, dėl kurios kūnų iškart nelaidodavo, gali būti rūšiavimas. Taip buvo elgiamasi per 1665 m. didįjį marą, kai numirėlius į kapines reikėjo vežti per visą miestą.

Norint išsiaiškinti, kiek londoniečių pražudė maras, reikia „apklausti“ mirusiuosius ir kitoje, dar populiaresnėje, laidojimo vietoje. 1348 m. Londono vyskupas Ralphas Stratfordas „nupirko žemės sklypą, pavadintą Niekieno žeme, plytintį šiaurės vakarinėje miesto dalyje, tarp „nuostabių Vest Smitfildo lankų“. Po metų garsus kovų su prancūzais veteranas seras Walteris Manny šį sklypą dar

labiau išplėtė, nupirkęs „trylika akrų bei vieną rodą žemės ir prijungęs prie [...] vadinamosios „Niekieno žemės“. Iki šiol Smitfilde esanti vietovė yra didžiausia juodosios mirties kapavietė Londone, tačiau ne vieną šimtmetį ginčijamasi, kiek tiksliai ten palaidota.

Kenterberio arkivyskupui tarnavęs Robertas iš Eivsberio rašė, kad pestilencija „taip įsisiautėjo [Londone], kad nuo Grabnyčių [1349 m. vasario 2 d.] iki Velykų [balandžio 12 d.] naujose kapinėse, esančiose prie Smitfildo, kone kasdien buvo palaidojama po du šimtus lavonų“. XVI a. istorikas Johnas Stow teigė, kad jo gyvenamuoju laiku ties tomis kapinėmis buvęs užrašas: „1349 m. po Kristaus gimimo šėlstant didžiajam marui, šios kapinės buvo pašventintos; čia [...] palaidota daugiau kaip penkiasdešimt tūkstančių mirusiųjų kūnų.“ Jau daug laiko praėjo, kai po triukšmingu miestu dingo Smitfildo kapinės, vis dėlto, net pasitikint Stow atmintimi, jo nurodyti 50 000 skamba stulbinamai. Tarkime, kad viduramžiais Londone gyveno per 100 000 gyventojų – ir tai šiuolaikiniais skaičiavimais būtų didžiausias galimas londoniečių skaičius; taigi iš to 100 000 atėmus mirusiuosius nuo maro, taip pat ir tuos, kurie palaidoti įprastose kapinėse, mirštamumas Londone siektų jau 65–80 %, o tai tikrai neįtikėtina. Na, o jei sutiksime, kad, pagal šiuolaikinius vertinimus, mažiausias galimas Londono gyventojų skaičius siekė vos 60 000–70 000, išeis, kad iki 1349 m. rugpjūčio miestas liko beveik be žmonių.

Turint omenyje, kad viduramžių statistikai nevengdavo pasitelkti lakios vaizduotės*, rašiusieji apie marą veikiau-

* Viduramžių statistikų netikslumą lėmė ne tik pasikliovimas lakia vaizduote, bet ir tai, kad buvo skaičiuojama romėniškais skaitmenimis. Pamėginkite padauginti CCXLIV iš MCIX ir suprasite. Tik ėmus skaičiuoti arabiškais skaitmenimis, tapo įmanoma lengvai ir tiksliai sudėti, atimti, padalyti ir padauginti. (George Gordon Coulton, The Black Death [London, 1929], p. 29.)

siai norėjo pasakyti, kad Smitfilde buvo palaidota ypač daug žmonių. Remiantis naujausiais vertinimais, Londono kapinėse buvo palaidota 17 000–18 000 žmonių, o bendras Londone mirusiųjų skaičius siektų 20 000–30 000 (labiausiai tikėtina, kad maras pasiglemžė 30 000 gyvybių). Taigi, jei viduramžiais Londone gyveno per 70 000 gyventojų, vadinasi, mirštamumas siekė beveik 50 %.

Kai kurie istorikai mano, kad maro formos Londone buvo tokios pat kaip ir Avinjone, t. y. žiemą vyravo pneumoninis, o pavasarį ir vasarą – buboninis, tiesa, svarių įrodymų šiam faktui pagrįsti trūksta. Amžininkų šaltiniai labiau praverčia aiškinantis, kokie žmonės mirė. Londone siautėjusios *Y. pestis*, regis, nepaisydamos jokios lygybės, pražudė ne mažiau kaip du Kenterberio arkivyskupus – Johną Offordą ir jo įpėdinį Thomą Bradwardine'ą, taip pat daugybę dvariškių, įskaitant karaliaus gydytoją Rogerį de Heytoną ir aikštingą princesės Joanos prižiūrėtoją Robertą Bourchier, kuris pabėgo nuo Bordo mieste žudžiusio maro, bet mirė nuo jo Londone. Šėlusi įvairiuose žmonių sambūriuose ir susivienijimuose, pestilencija puolė ir įtakingiausius miesto cechų bei gildijų atstovus, susidorojo su aštuoniais kirtėjų cecho, šešiais skrybėlininkų cecho ir keturiais auksakalių cecho prižiūrėtojais.

Maras pasiglemžė ir dvidešimt septynias Vestminsterio abatijos vienuolių gyvybes; aukų skaičius veikiausiai būtų padidėjęs iki dvidešimt aštuonių, jei ūmaus būdo, nuolat besipriešinantis abatas Simonas de Birchestonas nebūtų pabėgęs į Hampšyrą, kaip vėliau pasirodė, nesėkmingai. Sklęsdamas per Anglijos pakrantes, maras stabtelėjo Hampšyre ir abatą pribaigė.

Paskutiniais baigiančios išsikvėpti pestilencijos mėnesiais bijantiems užsikrėsti ūkininkams pradėjus boikotuoti

sostinę, ištuštėjo Čipsaidas, nutilo *Shambles*. Liko tiek mažai žmonių, kad net kitas apokalipsės raitelis – badas nebūtų nieko pešęs. Remiantis 1377 m. pagalvės mokesčio įrašais, po maro epidemijos sostinėje buvo likę vos 35 000 gyventojų.

Jei tyrinėtojai būtų vertinę londoniečių moralę, matytų, jog ši labai suprastėjo. Vestminsterio vienuolis Johnas Readingas tikino, kad po pestilencijos kunigai, „pamiršę savo profesiją ir elgesio normas, [...] mėgavosi pasaulio gėrybėmis ir kūno malonumais“. Nuolat tarškantis Henry Knightonas aiškino, kad daugybė aukštakilmių moterų „eikvojo savo gėrybes ir piktnaudžiavo kūnais“. Maro epidemijai pasibaigus, panašus moralės nuosmukis apėmė ir kitus Europos kraštus, taip pat ir Artimuosius Rytus: „Ir Rytuose, ir Vakaruose civilizaciją, – pastebėjo musulmonų raštininkas Ibn Chaldūnas, – paveikė visa griaunantis maras [...]. Jis sužlugdė daug gerų dalykų, [...] tiesiog ištrynė juos [...]. Civilizacija, kaip ir visa žmonija, sumenko [...]. Visas pasaulis pasikeitė.“

Vienoje nuodugniausių studijų, parašytų apie branduolinio karo padarinius, knygoje „Apie termobranduolinį karą“ („On Thermonuclear War“), strategas Hermanas Kahnas teigia: „Konkretūs tyrimai rodo, kad nors žmonių tragedijų pokariniame pasaulyje ir padaugėtų, jos nesukliudytų didžiajai daliai išgyvenusiųjų kurti normalų ir laimingą gyvenimą.“ Maro padariniai galėtų patvirtinti, kad dr. Kahno poapokaliptinio gyvenimo vertinimai iš dalies yra teisingi. Išgyvenusieji marą iš tiesų atkūrė savo gyvenimą ir visuomeninius sambūrius, bet, kaip teigiama poemoje „Bergeno juodoji mirtis“ („The Black Death of Bergen“), iš atminties niekad neišsitrynė tai, kas buvo iškęsta:

Sielą nuolat persekiojantys vaizdai,
Nuodijantys gyvenimą, kol jis pasibaigs.

Čikagos universiteto psichiatras Jamesas Westfallas Thompsonas, rašęs pasibaigus Pirmajam pasauliniam karui, išskyrė keletą panašumų, būdingų ir Didžiojo karo prarastajai kartai, ir tai, kuri gyveno siaučiant juodajai mirčiai. „Paviršutiniškas, karštligiškas linksmumas, polinkis ištvirkauti, didelis išlaidavimas, persivalgymas – visus šiuos reiškinius galima paaiškinti, remiantis Didžiojo karo metu patirtu šoku ir traumomis“, – teigė dr. Thompsonas, pridurdamas, kad visa tai būdinga ir maro kartos elgsenai.

Rytų Anglija, 1349 m. pavasaris

Žemėlapyje rytinė Anglijos pakrantė brėžia gana tiesią liniją, einančią nuo Jorkšyro iki pat didžiulės Vošo įlankos, kurią Viktorijos laikų žmonės vadino Vokiečių vandenyno (dabar žinomo kaip Šiaurės jūra) įlanka. Žemiau Vošo įlankos pakrantė staiga išsikiša, lyg kieno galva žvelgtų per sieną; štai ši kartografinė iliuzija ir yra Rytų Anglija.

Galbūt dėl to, kad taip viliojančiai atrodė vandenynas ir dangus, šis rytinis regionas visada buvo trokštančiųjų keliauti išvykimo vieta. XVII a. Rytų Anglijos grafysčių Norfolko ir Safolko kolonistai padėjo įsikurti Naujajai Anglijai ir atvežė ne tik daug vietovardžių, tokių kaip Jarmutas, Ipsvičas, Linas (Masačusetso valstija), Norvičas ir Norfolkas (Konektikuto valstija), bet ir tam tikrų kalbos elementų, padėjusių susiformuoti vadinamajam Bostono akcentui. Dar prieš atrasdama Naująjį pasaulį, Rytų Anglija rado būdą pražydinti nieko gera nežadančią aplinką. Prieš įsiveržiant marui, derlingiausio regiono žemes dirbę

valstiečiai su nuostaba ir pagarba žiūrėjo į savo bendrus, gyvenusius prie vadinamojo Vokiečių vandenyno ir sugebėjusius smėlingas žemes, ūkanotas padanges ir neekonomiškus ūkius paversti intensyviausiai dirbama Anglijos sritimi.

XIV a. neūkininkaujantys Rytų Anglijos gyventojai užsiėmė pagrindine tame regione veikla – audinių gamyba. Daugumoje Norfolke ir Safolke esančių miestų bei kaimų nuo aušros iki sutemų girdėjosi vėlėjų ir jų „inventoriaus“ skleidžiami garsai. Viduramžių vėlėjas, turėjęs valyti ir karšti vilną (t. y. atlikti prieš verpimą daromus darbus), tam tikrus apdirbimo būdus iš dalies perėmė iš vyndarių ir inkvizitorių. Pusę dienos vėlėjas praleisdavo vandens pilnoje geldoje, šokinėdamas ant vilnos krūvos; likusį pusdienį – daužydamas vilną medine lazda, vadinamuoju „inventoriumi“, kol ji tapdavo reikiamo švarumo ir storio.*

Iki maro išvakarių Rytų Anglija jau buvo spėjusi tapti pačia populiariausia visos Anglijos vieta, o jos klestintis prekybos centras Norvičas (beje, priesaga *-vič-*, kaip kad minėtame Nor*viče* ar Ips*viče*, nuo seno vartojama prekybinių vietovių pavadinimams sudaryti) tapo antruoju svarbiausiu karalystės miestu, turinčiu per 20 000 gyventojų, kurių dauguma buvo kilę iš kitame Vokiečių vandenyno krašte gyvenusių tautų. Romėnų laikais į regioną taip dažnai įsiveržda vo žiaurūs saksai, kad legionieriai pakrantę vadino Saksų krantu, o IX ir X a. paskui saksus ėmė plūsti dar žiauresni vikingai. Pats žiauriausias Rytų Anglijos užkariautojas atvyko ne laivu, bet kokiu nors vežimu, karieta ar tūnodamas balnakrepšyje. Apie 1349 m. kovo vidurį *Y. pestis* buvo atvežtos iš Londono vedančiu keliu ir, iki kol išsikvėpė, Rytų Anglija, kaip ir Florencija,

* Įsiveržus marui, didžiąją dalį vėlėjų darbo jau atliko vandens malūnai.